

С. С. Поліщук

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ДО ПИТАННЯ ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ НАЙМАНСТВА В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

Сучасний світ – це незворотній процес глобалізації, «стирання» кордонів. Не зважаючи на позитивний бік глобалізації, є й негативні сторони у цього явища. Не тільки капітал, культура, мистецтво та товари не обмежені кордонами держав та національних правових систем, але й злочини отримали характер міжнародних.

В сьогоденні найманство носить переважно міжнародний характер, або транснаціональний через те, що особою, яка наймає, фінансує, навчає найманця або сам найманець не є громадянином держави, проти якої направлено скоєння злочину. Найманці широко застосовувались у бойових конфліктах другої половини ХХ століття, і продовжують застосовуватися і в нашому столітті. Застосування найманців відбувалося у конфліктах в Афганістані (1979-1989), у 1 та 2 чеченських війнах, війні між Росією та Грузією 2008 року, етно-релігійному конфлікті у Сирії. Можна навіть охарактеризувати найманство частіше як певний вид «послуги», оскільки платно надаються навички та вміння професіоналів в сфері військової справи.

Наша держава зіткнулася з проблемою найманства у 2014 році, коли розпочався бойовий конфлікт з самовизначеними ДНР та ЛНР. На боці ЛНР-ДНР присутні найманці, військові добровольці з різних держав світу. Постало питання кваліфікації дій кримінальних правопорушників. Юридичного та практичного досвіду застосування ст.447 КК України при кваліфікації кримінальних правопорушень у вітчизняних правоохоронних органів та судів не має. Наприклад, показовою є справа бразильського найманця Рафаеля Маркуса Лусваргі. Хоча його дії і намагалися кваліфікувати як найманство, але був засуджений до 13 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 258-3 та ч. 2 ст. 260 КК України – «участь у терористичній групі чи терористичній організації» та «участь у діяльності не передбачених законом збройних формувань» [1].

Стаття 447 КК України за родовим об'єктом входить до розділу ХХ Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Родовим об'єктом правопорушень цього розділу є суспільні відносини, що складаються в результаті дотримання норм міжнародного права і визначають базові засади існування держав і народів, а також основні принципи забезпечення міжнародного миру, безпеки та правопорядку, що, зрештою, охороняють умови існування людства.

Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, спрямовані на забезпечення миру між державами та народами, миру, міжнародного правопорядку та зовнішньополітичної безпеки України [2, с.1239]. *Об'єктивною стороною* цього злочину є активні дії – вербування найманців, фінансування

найманців, матеріальне забезпечення найманців, навчання найманців, використання найманців у військових конфліктах чи діях, участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав. *Суб'єктивна сторона* проявляється у формі прямого умислу. *Суб'єкт* – осудна фізична особа, яка досягла 16-річного віку, у ч.2 спеціальний суб'єкт – службова особа.

Чітке визначення об'єкту даного злочину буде запорукою для правильної кваліфікації скоєного кримінального правопорушення особою. На думку М. Г. Левандовської і А. І. Рарога, об'єктом найманства є суспільні відносини, які забезпечують дотримання принципів правового регулювання збройних конфліктів з метою їх максимально можливої гуманізації [3]. З цим важко погодитись, оскільки найманство як кримінальне явище несе загрозу національному суверенітету, є втручанням у внутрішні справи окремої держави.

Найманство частіше за все є небезпечним не для міжнародного правопорядку, а національного. Саме з цього приводу виникають складнощі у кваліфікації найманства. За об'єктом даний склад злочину дещо схожий зі злочинами розділу злочинів проти основ національної безпеки України та, дещо, розділу злочинів проти громадської безпеки.

Кримінальні протиправні дії найманця кваліфікуються за ч. 4 ст.447 КК України – за участь найманця у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях. Але, дії найманця можна кваліфікувати за ст. 110 КК України, оскільки сама суть його присутності на території бойових дій та активна участь в них – порушення територіальної цілісності держави; за ст.113 КК України тому, що найманець для більш скорішого та переконливого виконання завдання та поставленої мети буде виконувати дії, які можна кваліфікувати як диверсію (вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю та ін.). Інколи дії найманців можна кваліфікувати і за ст.258, ст.258-3, ст.260 КК України. Важливо зазначити, що для найманця у ч.5 ст.447 КК України передбачено звільнення від кримінальної відповідальності за наступних умов – якщо найманець до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно припинив участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях та повідомив про свою участь у конфлікті, воєнних або насильницьких діях або іншим чином сприяв припиненню або розкриттю злочинів, передбачених частинами першою - третьою цієї статті, якщо в його діях немає складу іншого злочину.

У ст.447 КК України у ч.1, 2 та 3 суб'єктом цього злочину є особа, яка наймає, навчає, фінансує найманців, координує їх дії, а у ч.2 таким суб'єктом є службова особа. Але їх дії можна кваліфікувати і за ст.110, ст.110-2 КК України та іншими схожими складами.

Як добре видно з вищенаведеного, кваліфікація дій найманця та особи, яка навчає, наймає, фінансує найманців є складним та неоднозначним процесом. Тому важливим здається, встановлення самого факту найманства, причинно-наслідковий зв'язок, між фінансуванням, навчанням, наймом особи та скоєння

нею кримінальних правопорушень як найманець. Важливим є також встановлення мотиву та мети скоєння кримінального правопорушення. В разі не встановлення такого зв'язку протиправні дії найманця будуть кваліфіковані за ст.110, 113, 258 КК України або ін., а особи, яка навчає, наймає, фінансує найманців – за ст.110 або 110-2 КК України.

Стосовно міжнародного права, то важливим документом в сфері протидії найманству є Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (Конвенція) 1989 р., яку ратифікувало лише 35 держав, в тому числі й Україна, та імплементувала у своє кримінальне законодавство. В ній надано визначення поняттю найманець – це спеціально завербована особа, на місці або за кордоном, щоб битися у збройному конфлікті; беручи участь у воєнних діях, керується головним чином бажанням одержати особисту вигоду; не є ні громадянином сторони, що перебуває у конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, що контролюється стороною, яка перебуває у конфлікті; не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває у конфлікті; та не послана державою, яка не є стороною, що перебуває у конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил [4, ст.1]. За цією статтею до відповідальності притягується як особа, яка вербує, навчає, фінансує найманців, та і сам найманець, який безпосередньо бере участь у воєнних або спільних насильницьких діях [4, ст. 3,4].

Але суперечність полягає в тому, що останнім часом йде процес легалізації діяльності найманців. Створюються приватні військові та охоронні компанії, які займаються охороною, розвідкою, навчанням, супроводженням, інколи й участю в бойових діях. Приватні військові компанії (ПВК) присутні та дозволені у США, Великій Британії, Франції. Проте слід зазначити, що ПВК можуть легально діяти лише там, де їх створення та дія (використання) дозволені законодавчо, в інших випадках така дія є кримінально караною та кваліфікується як найманство. Тому, відокремлення понять найманства та приватних військових послуг полягає лише в легальному положенні останніх, в іншому – це одне й те саме.

Таким чином, розглянувши проблеми кваліфікації найманства, можна дійти наступних висновків: 1) найманство, хоч і має часто міжнародний характер, все ж таки несе загрозу для суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян певної окремої держави; 2) для кваліфікації кримінального правопорушення як найманство важливо чітко окреслити коло об'єктів, на які посягає дане правопорушення, причинно-наслідковий зв'язок, мотив та мету скоєння правопорушення; 3) при кваліфікації дій особи доречним буде кваліфікувати дії не лише за ст.447 КК України, а й за іншими, наприклад, за ст.110, 110-2, 113 КК України.

Список використаної літератури

1. Вирок бразильському найманцю Лусваргі набув законної сили. 2019 р. URL: <https://novynarnia.com/2019/07/31/virok-lusvargi/> (дата звернення: 10.03.2021).

2. Мельник М. І Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. Мельник М. І., Хавронюк М. І. 7-ме вид., переробл. та допов. К.: Юридична думка, 2010. 1288 с.
3. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: учеб. для студ. вузов. Ред. А. И. Рарог. Москва: Эксмо, 2009. 626 с.
5. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_103. (дата звернення: 10.03.2021)
6. Мохончук С. Юридичний склад найманства та його особливості в системі злочинів проти миру та безпеки людства. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2 (69). С. 227–236.
7. Юртаєва К. В. Кваліфікація найманства: національний та міжнародно-правовий аспекти. *Форум Права*. 2018. № 3. С.141-148.